

УТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИЩОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ У 1918-1939 РР.

Любомир-Петро Павліш¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.06.2025	Право	342.9(437)"1918/1939"

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17157986>

Анотація. У статті висловлюється процес створення адміністративного судочинства у Чехословацькій республіці у 1918- 1939 рр. Доказано що після розпаду Австро-Угорської монархії та проголошення незалежної Чехословаччини з перших нормативних актів новоутвореної держави був закон „Про утворення вищого адміністративного суду” Чехословаччини. Зазначено, що у законі, „ Про Вищий адміністративний суд” Чехословацької республіки було використано основні положення закону Австрії від 22 жовтня 1875р. „ Про Адміністративний Трибунал”.

Проаналізовано основні положення закону Австрії „Про Адміністративний Трибунал” та основного закону Австрії від 21 грудня 1867р. „ Про утворення Державного Трибуналу”.

Охарактеризовано особливості розгляду окремих категорій адміністративних справ в Державному Трибуналі Австрії та Адміністративному Трибуналі Австрії.

З’ясовано особливості Чехословацького адміністративного судочинства, зміст якого полягав у функціонуванні єдиної інстанції Вищого адміністративного суду у Празі. Попри відсутність інших інститутів, Вищий адміністративний суд Чехословацької республіки був касаційним судом, а тому не здійснював розгляду фактичних справ публічно-правового спору. Показано місце і роль суддів Адміністративного Трибуналу Австрії у діяльності Вищого адміністративного суду Чехословацької республіки.

Ключові слова: адміністративне судочинство, Вищий адміністративний суд, Чехословацька республіка, Австрія, судді, судочинство, органи публічної влади.

Annotation. This article explores the establishment and development of administrative justice in the Czechoslovak Republic between 1918 and 1939. Following the dissolution of the Austro-Hungarian Monarchy and the proclamation of independent Czechoslovakia, one of the first legislative acts of the new state was the adoption of the Law “On the Establishment of the Supreme Administrative Court”. It is emphasized that the Czechoslovak “Law on the Supreme Administrative Court” incorporated the essential provisions of the Austrian Act of 22 October 1875 “On the Administrative Tribunal”.

The article analyzes the main provisions of the Austrian Act “On the Administrative Tribunal” as well as the Fundamental Law of Austria of 21 December 1867 “On the Establishment of the State Tribunal”. Particular attention is given to the specific features of

¹ Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: lybko.pavlish@gmail.com
ORCID ID: 0009-0000-9403-3417

adjudicating certain categories of administrative cases by the Austrian State Tribunal and the Austrian Administrative Tribunal.

The study further clarifies the distinctive characteristics of Czechoslovak administrative justice, which was embodied in the operation of a single-instance Supreme Administrative Court located in Prague. Despite the absence of other specialized institutions, the Supreme Administrative Court of the Czechoslovak Republic functioned primarily as a cassation court and therefore did not adjudicate the factual circumstances of public-law disputes. Finally, the article highlights the role and significance of judges of the Austrian Administrative Tribunal in shaping the activities of the Supreme Administrative Court of the Czechoslovak Republic.

Amendments to the Law on the Supreme Administrative Court of Czechoslovakia led to a significant increase in the number of administrative cases. Thus, in 1935, 17,431 cases were under consideration, many of which experienced violations of procedural deadlines. Consequently, on 16 June 1937 amendments were introduced to the law, simplifying the procedure for adjudicating cases [9, p. 255]. These changes concerned the examination of administrative cases by judicial panels composed of three members and the partial abandonment of oral hearings. At the same time, for cases of greater importance, the law provided for the establishment of extended panels consisting of no fewer than five members of the Supreme Administrative Court.

The first President of the Supreme Administrative Court was Dr. Ferdinand Pantuček, later succeeded by Dr. Emil Hácha. During the Austro-Hungarian period, both had served as judges of the Austrian Administrative Tribunal [9, p. 255]. In 1938, Emil Hácha was elected the last President of Czechoslovakia prior to the country's occupation by Nazi Germany.

The Supreme Administrative Court of the Czechoslovak Republic continued to operate until March 1939, when the independent Slovak Republic was proclaimed as an ally of Nazi Germany, while the Protectorate of Bohemia and Moravia was established on the occupied territory of the Czech lands.

Keywords: administrative justice, Supreme Administrative Court, Czechoslovak Republic, Austria, judiciary, adjudication, public authorities.

Вступ

Основи чехословацької адміністративної юстиції беруть свій початок у австрійському праві XIX століття. Конституційна ситуація того часу в Австрії була визначена перетворенням Габсбурзької імперії у 1867 році в Австро-Угорську дуалістичну монархію, у межах якої угорська частина держави (Транслейтанія) отримала державну автономію. Юридичну основу цього процесу становила так звана груднева конституція від 21 грудня 1867 року, що складалася з п'яти основних конституційних законів та Закону про делегацію, на підставі якого здійснювалося спільне законодавство через делегатів обох частин імперії.

Конституція Австрії 1867 р. складалася з п'яти конституційних законів: 1) Основний закон від 21 грудня 1867 р. на зміну закону від 26 лютого 1860 р. про імперське представництво [1, с. 1507-1514]; 2) Основний закон від 21 грудня 1867 р. про права громадян для королівств і країв, які представлені у Рейхсраті [2, с. 1515-1517]; 3) Основний закон від 21 грудня 1867 р. про створення Державного Трибуналу [3, с. 1518-1519]; 4) Основний закон від 21 грудня 1867 р. про судову владу [4, с. 1520- 1521]; 5) Основний закон від 21 грудня 1867 р. про здійснення урядової і виконавчої влади [5, с. 1522-1523].

Правовою основою діяльності Адміністративного Трибуналу Австрії став основний конституційний закон Австрії «Про судову владу» від 21 грудня 1867 р. та закон «Про Адміністративний Трибунал» від 22 жовтня 1875 р. Адміністративний Трибунал складався з першого і другого (з 1894р.) президентів та радників (суддів). Посада судді Адміністративного Трибуналу була оплатною державною службою, яку не

можна поєднувати з зайняттям іншою оплачуваною посадою чи перебувати на державній службі [6, с. 80]. Судді Адміністративного Трибуналу мали отримувати заробітну плату, яка відповідала заробітній платі судді Вищого судового і касаційного суду у Відні, який виконував функції вищої судової інстанції у системі судів загальної юрисдикції. Членів Адміністративного Трибуналу призначав імператор за поданням Палати панів та Палати депутатів Державної Ради (Рейхсрат) [7, с. 880;]. Не менше половини складу суддів Адміністративного Трибуналу відповідали кваліфікаційним вимогам для особи, яка бажала обійняти посаду судді. До них відносились вища юридична освіта, не менше трьох років юридичного стажу та здача суддівського, прокурорського або адвокатського іспитів. Судді Адміністративного Трибуналу, як і інші судді Австро-Угорщини, володіли конституційними гарантіями незалежності та недоторканості суддів [8, с. 159]. Звільнення з посади могло відбуватися також на основі основного конституційного закону від 21 грудня 1867 р. «Про судову владу» і закону «Про Адміністративний Трибунал» 1875 р. та на підставі рішення дисциплінарного суду Адміністративного Трибуналу в складі президента або його заступника, чотирьох радників та двох їхніх заступників. Даний дисциплінарний суд створювався щороку і половина його членів мали бути професійними суддями. Дисциплінарна відповідальність суддів Адміністративного Трибуналу була аналогічною дисциплінарній відповідальності суддів судів загальної юрисдикції. Закон про дисциплінарну відповідальність суддів був прийнятий у 1869 р. на основі 6 статті Основного конституційного закону «Про судову владу», який гарантував незалежність і самостійність суддів при виконанні ними своїх посадових обов'язків [9, с. 137]. Згідно 2 статті закону про дисциплінарну відповідальність суддів, «за невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків» могла застосовуватись дисциплінарна або адміністративна відповідальність. Згідно 8 статті вищезгаданого закону для розгляду дисциплінарних справ у кожному з вищих судів Австрії створювались дисциплінарні сенати у складі восьми суддів під керівництвом президента Адміністративного Трибуналу, Державного Трибуналу та Вищого судового і касаційного Трибуналу [9, с. 137]. Аналогічні дисциплінарні сенати у складі чотирьох суддів створювались у Вищих крайових судах Австрії, які діяли у коронних краях. Вони очолювались президентами Вищих крайових судів і розглядали дисциплінарні справи усіх судів на території коронного краю. Дисциплінарні сенати вищих судів Австрії не могли розглядати дисциплінарні справи президентів Адміністративного Трибуналу, Державного Трибуналу та Вищого судового і касаційного Трибуналу [9, с. 137;]. Роботою Адміністративного Трибуналу керував президент або його заступник віце-президент. До їхніх повноважень також входив розподіл справ між суддями Адміністративного Трибуналу та здійснення керівництва допоміжного апарату суду. Президент Адміністративного Трибуналу створював зі складу суду судові колегії Трибуналу, так звані сенати, які проводили слухання окремих категорій справ. У фінансових справах створювались постійні сенати, оскільки дана категорія справ характеризувалася значною складністю і відповідно вимагало високої кваліфікації складу суддів. Президент, а у випадку його відсутності, його заступник віце-президент визначали час проведення засідання і склад суду [6, с. 81]. Після проведення судових засідань головуєчий та склад суду мали подати протокол судового розгляду і обговорити винесене судове рішення. Дуже важливі або складні справи могли розглядатись на пленарних засіданнях усього складу Адміністративного Трибуналу. Порядок проведення пленарних засідань Адміністративного Трибуналу визначався у регламенті, прийнятим у 1876 р. Пленарне засідання суддів Адміністративного Трибуналу могло відбуватись за ініціативи більшості членів сенату, які проводили засідання суду з питань застосування положень закону «Про Адміністративний Трибунал» або Регламенту Адміністративного Трибуналу. Пленарні засідання вважались чинними, якщо за це

проголосували більшість суддів Адміністративного Трибуналу, які взяли участь у засіданнях [6, с. 81]. Зміна внутрішньої структури Адміністративного Трибуналу відбулася 1907 р. після внесення змін до регламенту. На їхній основі пленарні засідання Адміністративного Трибуналу могли скликатись президентом Адміністративного Трибуналу за участі лише призначених президентом радників Адміністративного Трибуналу. Після чого на пленарних засіданнях могли розглядатись питання застосування на практиці нормативно-правових актів при розгляді окремих категорій справ. Прийняті на пленарних засіданнях постанови набували статусу судового прецеденту і ставали загальнообов'язковими для вирішення аналогічних справ [7, с. 81].

Центральне значення для розвитку адміністративної юстиції в Австрії, а згодом і, частково, в Чехословацькій Республіці, п. 2, ст. 15 Основного державного закону про судову владу (*der Staatsgrundgesetz über die richterliche Gewalt*): «Якщо особа стверджує, що рішенням або розпорядженням адміністративного органу було порушено її права, вона має право вільно викласти свої вимоги до Адміністративного Трибуналу в ході відкритого усного провадження проти представника адміністративного органу». Цей конституційний припис щодо створення Адміністративного Трибуналу (*Verwaltungsgerichtshof = VwGH*) був реалізований лише пізніше — шляхом ухвалення Закону про утворення Адміністративного Трибуналу від 22 жовтня 1875 року. Коло суб'єктів, чиї рішення могли бути оскаржені, визначалося в широкому сенсі: органи державного управління, а також органи крайового, повітового та міського управління. [10, с. 1511].

Однак генеральна клаузула («всі випадки») була суттєво обмежена. Виключення з неї правових питань, що належали до компетенції судів загальної юрисдикції, було очевидним наслідком створення диференційованої системи правового захисту, яка передбачала створення із запровадженням адміністративної юстиції. Подальше вилучення справ, що належали до юрисдикції Державного Трибуналу, видається цілком обґрунтованим. Однак це не було чітко узгоджене зі ст. 3 Основного державного закону про створення Державного Трибуналу від 21 грудня 1867 року, що могло спричинити складнощі в питанні розмежування компетенції. Державному Трибуналу було надано «остаточне рішення» щодо скарг «громадян» у зв'язку з порушенням «політичних прав, гарантованих їм Конституцією», і це після вичерпання всіх адміністративних засобів правового захисту. Поняття політичних прав у значенні ст. 3 Основного державного закону про створення Державного Трибуналу відповідали положенням Основного державного закону про загальні права громадян, текст якого був сформований під впливом положень Березневої конституції 1849 року. [10, с. 1511].

Таким чином, предметом розгляду Державного Трибуналу були політичні права, що мав громадянин і були гарантовані Конституцією, тоді як Адміністративний Трибунал у своїй діяльності був обмежений розглядом лише таких рішень і розпоряджень адміністративних органів, які порушували суб'єктивні права скажника, тобто були «незаконними» («*gesetzwidrig*»). Державного Трибуналу виконував конституційно-судову функцію, зокрема у сфері захисту політичних прав громадян, у випадках (майнових) суперечок між австрійською і угорською частинами (обидва випадки відповідно до ст. 3 та у справах щодо суперечок про підвідомчість (відповідно до ст. 2 закону Про створення Державного Трибуналу).

Цій конституційно-судовій функції Державного трибуналу обмежували можливість встановлення факту порушення політичних прав громадян, як це чітко зазначено в § 35 Закону від 18 квітня 1869 року про організацію Державного Трибуналу, порядок провадження у ньому та виконання його рішень. У той час як цей закон не визначав точно, яка дія, бездіяльність чи процес могли б бути розцінені як таке порушення, можливість скасування рішення через Адміністративний Трибунал

обмежувалася лише адміністративними діями, офіційними рішеннями або розпорядженнями адміністративного органу.

Крім того, юрисдикція Адміністративного Трибуналу була ще більше обмежена згідно § 3 закону Про Адміністративний Трибунал щодо питань, що регулювалися спільно або за єдиними принципами в обох частинах імперії. Дискреційні рішення органів влади, «призначення на державні посади та служби», дисциплінарні питання та інші спеціальні категорії справ також були позбавлені судового контролю.[11с. 39-40].

Вичерпання адміністративних засобів правового захисту перед поданням скарги було обов'язковими. Провадження у Адміністративному Трибуналі було в основному обмежене питаннями права, проте у випадку «помилкового» встановлення обставин адміністративними органами або суттєвих порушень адміністративного процесу, суд міг вимагати повторного розгляду справи адміністративним органом (§ 6). Адміністративний Трибунал мав касаційні повноваження, а правовий висновок, на основі якого ґрунтувалось його рішення, був обов'язковим для подальших дій адміністративних органів (§ 7).

Особливо важливим є той факт, що як Державного Трибуналу , так і Адміністративному Трибуналі , а також іншим судовим органам була заборонена перевірка чинності «належним чином оприлюднених» законів. Водночас контроль за дійсністю постанов компетентції належала до компетентції судів «у процесі оскарження». Основний державний закон про судову владу передбачав це загальне правило у ст. 7. § 30 Закону про організацію Державного трибуналу, що повторює це положення, а § 8 VwGG містить на нього загальне посилання. [11с. 39-40].

Попередні виклади щодо Державного Трибуналу суду і Адміністративного Трибуналу в Австро-Угорській монархії суттєво вплинули на формування уявлень про функцію адміністративної юстиції в Чехословаччині. Австрійське коріння було інтегроване у загальну конституційну ситуацію того часу, що має бути розглянуто у контексті аналізу довготривалого впливу на чехословацьку концепцію. Особливу увагу слід приділити тим конституційним нормам, які висвітлюють ідеологічну ситуацію епохи, насамперед вище згаданим Основним державним законам про загальні права громадян і про судову владу. Організація Державного Трибуналу, і Адміністративно Трибуналу є конкретним процесуальним втіленням цієї ідейної основи.

Державна система Австрії та інших європейських держав у ХІХ столітті зазнала серйозних потрясінь через революційний рух, ідеї якого частково знайшли відображення у Березневій конституції 1849 року та призвели до формулювання основних прав і свобод людини і громадянина. Це також стосувалося Імперського патенту від 4 березня 1849 року, який майже через двадцять років знайшов своє відображення у Основному державному законі, а також відцентрових сил, що проявилися у прагненнях до автономії багатьох частин монархії та вимагали відповідних компромісів. Рівноправність національностей, закріплена у ст. 19 Основного державного закону про загальні права громадян, є результатом таких поступок. У підсумку ці відцентрові сили також сприяли ліберальному розвитку конституціоналізму. [2с. 1516].

Основні державні закони про загальні права громадян і про судову владу закріпили основні права людини та правові гарантії судової системи на конституційному рівні. Особливо важливими є відокремлення судової влади від адміністративної, незалежність суддів і гарантія призначення справи законному судді. Водночас справжні механізми захисту від незаконних утручань з боку законодавчої влади тоді ще не були впроваджені.

Сучасні гарантії, такі як захист змісту основних прав або принцип справедливості, почнуть відігравати значну роль лише з середини ХХ століття. Проте розвиток в Австрії, а саме запровадження процесуальних механізмів захисту, є важливим кроком на шляху до формування ефективної системи правового захисту.

Історичний зв'язок між австрійськими витоками адміністративної юстиції та її заснуванням у Чехословаччині, мали великий вплив на її функціонування. У жовтні 1918 р. Австро-Угорської монархії після поразки у Першій світовій війни та створення чехословацької держави не перервали цієї історичної традиції. Це особливо проявляється в тому, що створення Вищого адміністративного суду Чехословаччини відбулося згідно із законом від 2 листопада 1918 року шляхом прямого запозичення положень (зокрема, §§ 2 і наступних) австрійського закону Про Адміністративний Трибунал, 1875 р. з доповнення 1905 року та регламенту 1907 року. У цьому «Законі про Вищий адміністративний суд Чехословаччини та вирішення суперечок про підвідомчість» питання юрисдикції та складу чехословацького Вищого адміністративного суду врегульовуються на основі австрійського права, хоча з деякими відхиленнями та доповненнями. [10с. 1514]. Значна частина цього закону (§§ 3–6) присвячена вирішенню суперечок про підвідомчість і посилається на ст. 2 австрійського (Основного державного закону про створення Державного Трибуналу), а також на закон від 22 жовтня 1875 року, який частково модифікував правила про суперечки щодо підвідомчості, закріплені в Основному державному законі.

Після проголошення незалежності Чехословаччини, на її території певний час зберігалось законодавство Австро-Угорщини. На території Чехословаччини 124 також використовувався закон Австрії «Про Адміністративний Трибунал» від 22 жовтня 1875 р. Незважаючи на те, що у Конституції Чехословаччини 1920 р. передбачалось кілька інстанційна система адміністративного судочинства, а закон «Про судоустрій» від 29 лютого 1920 р. передбачав створення адміністративних судових округів та крайових адміністративних судів, зокрема на Закарпатті, ці положення не були реалізовані. У Чехословаччині продовжував діяти закон Австрії «Про Адміністративний Трибунал» зі змінами і доповненнями, внесеними у період Чехословаччини. На їх основі до юрисдикції Вищого адміністративного суду Чехословаччини, на відміну від Адміністративного Трибуналу Австрії, відносились справи щодо вільного волевиявлення органів публічної влади та рішення колегіальних органів влади із судовими повноваженнями [9, с. 255].

Важливим є те, що передбачена австрійським конституційна скарга громадян щодо порушення гарантованого конституцією політичного права (ст. 3,) у Чехословацькій республіці була трансформована у сферу адміністративного судочинства і злиття її з адміністративною скаргою на порушення закону, розробленою за австрійським зразком. Як і в австрійському праві, поняття «політичних прав», гарантованих конституцією, прирівнювалось до конституційно закріплених основних прав і прав людини. Однак критерієм у цьому випадку були не Основні державні закони про загальні права громадян та про судову владу, як в Австрії (положення яких міняється в чинній Конституції Австрії сьогодні), які, хоча й відігравали другорядну, але все ж важливу роль у судовій практиці австрійського Державного Трибуналу, а основні права, закріплені в Конституції Чехословаччини від 29 лютого 1920 року, а також більш конкретні конституційні гарантії, наприклад, у Законі від 9 квітня 1920 року про захист свободи особистості, недоторканність житла та охорону таємниці приватного листування.[12с. 53-59].

Гармонізація права на подання скарги, яке у своєму конституційному значенні згідно з ст. 3, було обмежене «громадянами», а у адміністративно-судових межах за § 2 закону Про Адміністративний Трибунал поширювалося на всіх осіб. Однак насправді було досягнуто певного зближення, оскільки в обох випадках аргументація судової практики ґрунтувалася на відповідності дій органів влади чинним законам, тобто на принципі законності. Судова практика Чехословаччини у міжвоєнний період чітко демонструє, що суд, на практиці, дотримувався суворої законодавчої інтерпретації та виводив суб'єктивні права скажника із закону, а не з Конституції. Телеологічне тлумачення, орієнтоване на конституційні принципи, не застосовувалося. Це, ймовірно,

відповідало тогочасному світогляду, згідно з яким пріоритет Конституції над законом ще не був визнаний із тією суворістю, як сьогодні. Окрім того, центральний для юрисдикції чехословацького Вищого адміністративного суду стаття 2 австрійського закону Про Адміністративного Трибуналу говорив про «незаконні» дії адміністрації, які порушували суб'єктивне право особи. Аналізуючи судову практику австрійського Державного Трибуналу щодо ст. 3, яка за своїм формулюванням і змістом передбачала радше конституційно орієнтоване розуміння суб'єктивних прав громадян, можна встановити, що навіть у цьому випадку основна аргументація зосереджувалася на законності державних дій. [13с. 11-12]. Це здебільшого пояснюється тим, що гарантовані конституцією політичні права значною мірою підлягали законодавчим застереженням, а відповідність законів, що конкретизували конституційні положення, не піддавалася сумніву з боку Державного Трибуналу.

Цей процес зосередження повноважень у Вищому адміністративному суді не був змінений навіть створенням Конституційного суду, передбаченого ст. II Вступного закону до Конституції, оскільки його юрисдикція обмежувалася контролем конституційності законів, а не адміністративних дій. Оскільки Конституційний суд міг бути створений лише кількома державними органами, він навряд чи зміг набути практичного застосування. Взаємозв'язок між повноваженнями обох судових інстанцій ніколи не викликало сумнівів, оскільки Конституційний суд мав законодавчі повноваження щодо контролю за законами, тоді як Вищий адміністративний суд здійснював контроль за виконавчою владою і, як і всі інші суди (за винятком Конституційного суду), не мав права перевіряти відповідність законів. Це, як зазначалося вище, відповідало і австрійському законодавству. [13с. 13-14].

Децентралізація адміністративного судочинства не відбулася в тому обсязі, який був передбачений § 86 Конституції Чехословаччини, що містив таке положення: „У нижчих державних адміністративних органах повинен був, наскільки це можливо, представлений громадянський елемент, а в адміністративних органах необхідно забезпечити якнайширший захист прав і інтересів населення (адміністративна юстиція)“. Хоча створення Вищого адміністративного суду виконало конституційний припис § 88, Закон про адміністративну юстицію при окружних і крайових управліннях від 9 березня 1920 року, прийнятий у зв'язку з § 86, так і не був реалізований, оскільки мав набути чинності лише разом із законом про окружні та крайові управління (§ 44), який так і не було ухвалено. Таким чином, місцеві та регіональні адміністративні суди залишилися лише на папері. Також новий закон про Вищий адміністративний суд від 16 червня 1937 року не привів до зміни інституційного підходу щодо централізованої судової системи. Ця поправка передбачала низку (переважно організаційних та процедурних) змін і доповнень, проте інституційна та функціональна концепція адміністративної юстиції залишилася незмінною. Вона, як і раніше, складалася із запозиченого австрійського принципу та нормативної бази, створеної власним законодавцем. Окремі питання, наприклад суперечки про підвідомчість між Вищим адміністративним судом та звичайними судами, залишалися предметом спеціального правового регулювання (див. § 9 Закону 1937 року). [10с. 1515].

Однією з визначних особливостей як австрійської, так і чехословацької судових систем була тенденція до інституційно централізованого вирішення суперечок про підвідомчість – як між органами влади та судами, так і між окремими судовими інстанціями – замість децентралізованої системи обов'язкового перенаправлення справ. Центральним органом для вирішення суперечок про підвідомчість у австрійській системі 1867 року був Державний Трибунал, який мав право вирішувати навіть питання власної юрисдикції, а його рішення щодо передання справи до звичайного суду або адміністративного органу мало остаточний характер. Основним завданням Державного Трибуналу була юридична оцінка суперечок про підвідомчість між судами та

адміністративними органами, якщо це передбачалося законом. Окрім цього, він розглядав: конфлікти між земельними представництвами і найвищими урядовими органами, коли обидві сторони претендували на підвідомчість в адміністративній, але не політичній сфері (так звані позитивні суперечки про підвідомчість); конфлікти між автономними земельними органами різних земель у межах їхньої компетенції. У деяких випадках це набувало форми організаційної суперечки, де межа між адміністративним і політичним рішенням була не завжди чіткою.

Централізована австрійська система вирішення суперечок про підвідомчість пояснюється тим, що через етнічну складність територіального устрою та відсутність чітких правил розмежування, наявність авторитетного судового арбітра була надзвичайно важливою. Судовий розгляд суперечок про підвідомчість мав змішаний конституційний та адміністративно-правовий характер, оскільки такі суперечки містили елементи організаційних спорів, федеративних суперечок та звичайного адміністративного процесу, в якому питання юрисдикції вирішувалося попередньо. § 9 не містив чітких положень про участь Адміністративного Трибуналу у вирішенні таких суперечок, залишаючи це питання на розсуд окремого законодавства.

У Чехословаччині австрійську модель вирішення суперечок про підвідомчість було інституційно модифіковано. Вирішення таких суперечок входило до компетенції Вищого адміністративного суду, але згідно з § 3 закону рішення ухвалював спеціальний сенат, що складався з трьох членів Верховного суду та трьох членів адміністративного суду. Цей сенат розглядав суперечки про підвідомчість між звичайними судами та адміністративними органами, а також питання, що стосувалися взаємовідносин між звичайною судовою системою та Вищим адміністративним судом. Варто зазначити, що сама Конституція Чехословаччини у § 105 визначала підсудність звичайних судів у тих випадках, коли адміністративний орган ухвалював рішення щодо приватно-правових вимог. У судовій практиці, з одного боку, австрійського Державного трибуналу, а з іншого – чехословацького Вищого адміністративного суду, рішення щодо суперечок про підвідомчість займали значне місце. [13с. 14-15].

Адміністративна юстиція доповнювалася у Чехословацькій республіці юрисдикцією окремих судів, зокрема виборчого суду, патентного суду, антимонопольного суду та юрисдикцією соціальних судів, які розглядали справи, пов'язані із страхуванням здоров'я, страхуванням на випадок втрати працездатності та пенсійним забезпеченням.

Зміни до закону про Вищий адміністративний суд Чехословаччини привели до значного зростання кількості адміністративних справ. Так у 1935 р. на розгляді перебувало 17431 справ, у значній частині, яких було порушено терміни розгляду. Тому в даний закон було внесено зміни 16 червня 1937 р. та було спрощено процес розгляду судових справ [9, с. 255]. Дані зміни стосувалися розгляду адміністративних справ у судовому сенаті у складі 3 осіб та часткової відмови від усних слухань. Одночасно для важливих справ передбачалось створення розширених сенатів за участі не менше п'яти членів Вищого адміністративного суду. Президентом Вищого адміністративного суду спочатку працював доктор Фердінанд Пантучек, а пізніше – доктор Єміл Гаха. У період АвстроУгорщини вони працювали суддями Адміністративного Трибуналу Австрії [9, с. 255]. У 1938 р. Еміля Гаха було обрано останнім Президентом Чехословаччини перед початком її окупації нацистською Німеччиною.

Вищий адміністративний суд Чехословацької республіки діяв до березня 1939 р., коли було проголошено незалежну Словацьку республіку, яка була союзницею нацистської Німеччини, а на окупованій території Чехії було створено протекторат Богемії та Моравії. Незалежна Карпатська Україна була окупована Угорщиною.

Чехословацька республіка була проголошена 28 листопада 1918 р. внаслідок розпаду Австро-Угорської монархії на основі Сен-Жерменського 1919-та Тріанонського

1920р. мирних договорів до складу Чехословаччини увійшло Закарпаття. На відміну від насильницької анексії інших українських земель приєднання Закарпаття до Чехословаччини вважалось добровільним. Відтак 2 листопада 1918р. разом з іншими нормативно-правовими актами новоутвореної держави було прийнято закон про створення Вищого адміністративного суду Чехословацької республіки. Закон про Вищий адміністративний суд був побудований на основі австрійського закону про Адміністративний Трибунал. У роботі Вищого адміністративного суду Чехословацької Республіки взяли участь окремі судді чеської походження. У зв'язку з значною збільшенням кількості адміністративних справ у 1937-му році до закону про Вищий адміністративний суд було внесено зміни з метою спрощення судового процесу.

Список використаних джерел

1. Staatsgrundgesetz vom 21. December 1867, wodurch das Grundgesetz über die Reichsvertretung vom 26. Februar 1861 abgeändert wird (Конституційний закон від 21 грудня 1867 на зміну закону від 26 лютого 1861 р. про імперське представництво), Die Verfassungen in Europa 1789–1949, München : Verlag C.H. Beck, S.1507-1514.
2. Staatsgrundgesetz vom 21. December 1867, über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder. (Державний основний закон (від 21.12.1867) «Про загальні права громадян королівств і земель, представлених в Рейхсраті») StF: RGBl. Nr. 142/1867, Die Verfassungen in Europa 1789–1949, München : Verlag C.H. Beck, S.1515-1517.
3. Staatsgrundgesetz vom 21. Dezember 1867 über die Einsetzung eines Reichsgerichtes (Основний державний закон від 21 грудня 1867 р. про створення Державного трибуналу), Die Verfassungen in Europa 1789–1949, München : Verlag C.H. Beck, S.1518-1519.
4. Staatsgrundgesetz vom 21. Dezember 1867 über die richterliche Gewalt (Основний державний закон від 21 грудня 1867 р. про судову владу), Die Verfassungen in Europa 1789–1949, München : Verlag C.H. Beck, S.1520-1521.
5. Staatsgrundgesetz vom 21. Dezember 1867 über die Ausübung der Regierungs- und der Vollzugsgewalt (Основний державний закон від 21 грудня 1867 р. «Про урядову і виконавчу владу»), Die Verfassungen in Europa 1789– 1949, München : Verlag C.H. Beck, S.1522-1523.
6. Дзіковський М. Створення, структура і повноваження Адміністративного Трибуналу Австрії (1875–1918 рр.) // Проблеми державотворення захисту прав людини в Україні. Матеріали XXVIII звітної, науково-практичної конференції. У двох ч.- ч 3-4 лютого 2022 року, Львів. 2022, 258 с.- С. 80-83
7. Starzyński S. Kodeks prawa politycznego czyli Austriackie ustawy konstytucyjne 1848–1903, Lwów: K. S. Jakubowski, 1903, 889 S.
8. Dziadzio A. Monarchia konstytucyjna w Austrii (1867–1914), Kraków: Ksi garnia Akademicka, 2001, 307 S.
9. Olechowski T. Die Einführung der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Österreich, Wien: Manz, 1999, 274 S.
10. Rainer A, Albert C und Markita R B- Geschichte der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Tschechien- Handbuch der Geschichte der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Deutschland und Europa 2538 s.- s.1509 -1546
11. Дзіковський М. Утворення та функціонування державного трибуналу Австрії (1867–1918р)// Вісник Львівського університету, серія юридична, вип. 73, 2021 р. С. 36-43
12. Osterkamp Jana, Verfassungsgerichtsbarkeit in der Tschechoslowakei (1920–1939), Frankfurt a.M. 2009.
13. Kopeczká Martin, Der gerichtliche Schutz vor fehlerhaften Verwaltungsakten in Tschechien und der Slowakei, in: Jahrbuch für Ostrecht 53 (2012),

